

PEQUENA CONTRIBUCIÓN Á FRASEOLOXÍA GALEGA

MAITE VEIGA DÍAZ
Universidade de Vigo

Mondriz é unha parroquia do Concello de Castro de Rei, na Terra Cha luguesa. Dista uns quince quilómetros da capital da provincia. Nesta pequena parroquia existe unha riqueza fraseolóxica bastante salientable, se cadra menos coñecida ou investigada cá doutras comarcas galegas.

En moitas ocasións non é doado establece-las diferencias entre fraseoloxía e refraneiro, e por iso mesmo algunhas expresións que aquí se inclúen poderían considerarse refráns. Mentres os refráns son expresións fixas que pertencen a un ámbito de estudio traballado e homoxéneo, a fraseoloxía adáptase ó contexto variando a forma das expresións (introduce nomes, cambia as formas verbais...) e caracterízase pola falta de constancia escrita, de libros que recollan unha cantidade minimamente representativa de usos, xa sexan dicionarios ou manuais doutro tipo.

Neste traballo recóllense algunhas expresións tomadas da fala da xente de Mondriz, e nalgúns casos variantes ou outros datos que poidan ser de interese, como a situación en que se inscriben, necesaria na maior parte dos casos para comprende-la frase.

1. *A vergonza era verde e comeuna unha vaca.*

O falante expresa mediante este dito a súa opinión acerca do comportamento do seu interlocutor ou dunha terceira persoa que carece de sentimento de pudor para facer algo pouco aceptable. Correspóndese con outra forma máis habitual na lingua, que é *¡xa nin hai vergonza (sequera)!*, sen embargo, esta segunda posúe un matiz de indignación que a primeira relativiza polo que ten de expresión cómica.

Este dito está presente tamén no occidente de Asturias: *A vergonza era verde y coméola úa vaca* (ACFX II, 104).

2. *Acábate pobre e vende a camisa.*

Emprégase cando ocorre unha desgracia tras doutra. Sería unha expresión equivalente a: *eramos poucos e pariu a avoa*; e próxima a *encima de mel, filloas*, que recollemos aquí co número vinteito. Na fraseoloxía, a *camisa* adoita representa-la mínima propiedade. Eladio Rodríguez rexistra *en camisa* como equivalente a «que carece en absoluto de recursos económicos» e *non ter camisa* como «ser sumamente pobre» (DEGC, I, 454). Tamén en portugués *ficar sem camisa* é «perder tudo, arruinar-se» (NDEI, 82, nº 01995).

3. *Afumárselle o arroz a alguén.*

Esta expresión, que se pode atopar coa variante *afumárselle o tabaco*, emprégase para indicar que alguén se está incomodando. Esta mesma situación pode describirse co verbo *afumarse* (DXL, 29), funcionando como suxeito do mesmo a persoa que se incomoda. Aínda que teñen o mesmo significado, non funcionan igual en canto á forma. Así, a construción que recollemos non se pode empregar nunha oración negativa, ó contrario do que ocorre coa segunda. Sen embargo, a primeira ten maior forza nas oracións exclamativas.

4. *Aínda está o capador enriba da cocha.*

Quérese expresar mediante esta frase que un asunto aínda non está rematado. Para iso recórrese á descrición doutro proceso que se supón paralelo ou equivalente. Así podemos citar outra frase de contido idéntico e forma similar: *Aínda vai o credo na misa* (AFG, 98). Como se pode observar, a estrutura da frase é idéntica, e só varía a actividade que se describe en cada caso.

5. *Aínda non lle caeu a cagalla de cu.*

Do mesmo xeito ca outras expresións sinónimas, como *aínda non lle caeu a casca do cu* (AFG, 146), ou a de *aínda non saíu da casca*, que se cita no artigo de Armando Requeixo, emprégase esta locución para indicar que se considera inmadura a unha persoa determinada.

6. *Andan os ladrós tras dos que rouban.*

Dise nunha situación en que dúas persoas que se coñecen chegan ó mesmo tempo ó mesmo sitio sen estar previsto. Esta frase utiliza un procedemento corrente nas formas fraseolóxicas, artellándose sobre a equivalencia do primeiro termo (*ladróns*) co segundo (*os que rouban*).

Unha segunda interpretación, que non se corresponde co uso que se fai da frase nesta zona, é a de que *non se pode fiar un de ninguén* (AFG, 61), que, sendo completamente diferente, tamén se artella sobre a mesma equivalencia.

7. *Andarlle a mea a alguén.*

O feito de que o significado desta expresión sexa tan común como o de *baterlle a alguén*, fai que teña múltiples sinónimos. Así, podemos mencionar *irlle ó lombo a alguén* (DXL, 552), *andarlle no lombo a alguén*, *petar a alguén*, e outras moitas que aparecen na fala. A *mea*, aínda que poida parecer unha parte do corpo, defínese como *madeira de liño* (DXL, 585), e é posible que fose necesario facela virar ou petar nela para facer nobelos a continuación.

8. *¡Ánimo, tripas, que hai corno a cocer!*

Expresión de ánimo que encerra unha clara ironía, pois en realidade é máis ben unha expresión pesimista. Utilízase cando hai que facer algo que non gusta ou que se cre que supera as posibilidades da persoa que realiza a acción. O verbo *cocer* está empregado neste caso co significado de *dixerir*.

9. *¡Barriga, ten mau!*

Expresión relacionada coa abundancia de comida. Xeralmente, emprégase cando hai festa nunha casa ó poñe-la comida na mesa. Eladio Rodríguez recolle *ter man* (vb. *man*, DEGC, II, 557) cos valores de: «*ter man do corpo*, tenerse sobre si mesmo, alimentarse, sostenerse para ir viviendo // *ter man nunha cousa*, intervenir en ella..., etc.». Poderíamos interpretalo aquí como sinónimo de *aproveitar* ou *cumprir co traballo encomendado*.

10. *Bebe-los allos por algo (ou alguén).*

Non se atopa esta expresión en ningún dos repertorios consultados, polo que podemos pensar que non ten un uso moi estendido. Aínda así, o seu significado —‘estar tolo por algo’, ‘desexar vivamente’— resulta transparente, quizais porque nos remite inmediatamente a unha forma fraseolóxica do español de forma similar: *beber los vientos por algo*. Xa no galego, podemos atopar outras expresións afíns, como *devecer por*, *adoecer por...* (DXCG, 97).

11. *Bota-la rebola, veña o demo e escolla.*

Ten un certo sentido negativo. Aínda que non se rexistra esta frase como tal, podemos atopar cada unha das dúas partes por separado. Eladio Rodríguez recolle *bota-la rebola* (DEGC, I, 382) e explica como «echar el raseo, quitar la demasía». A segunda parte correspóndese con *veña o demo escoller* que tamén recolle Eladio Rodríguez (DEGC, II, 34, vb. *demo*) e que explica como «se dice cuando no hay nada que escoger». Segundo estas definicións debemos entender que significa que, desbotando as opcións negativas, as restantes tampouco son moi positivas, de maneira que é igual decidirse por unha ou pola outra. Unha variante ofrecida tanto por Eladio Rodríguez (DEGC, II, 34) como por Xesús Ferro Ruibal no *Refraneiro Galego Básico* (p. 254, nº 4171) é *Da rapa á rebola veña o demo e escolla*.

12. *Botala á palla perra.*

É o mesmo que *botar sortes* ou *ó chou*. Fai referencia ó xogo en que hai varias pallas e hai que escoller unha sen as ver; a máis curta é a que se denominaba en orixe *palla perra*.

13. *Botala pola tega vella.*

Esta expresión aparece en ocasións en que se pasa máis tempo do habitual facendo algo, especialmente durmir e estar fóra da casa. A palabra *tega*, do árabe *taliqa* (DCECH, V, 386), fai referencia a unha antiga medida para áridos. Sarmiento rexistra a caída en desuso desta medida no ano 1754, pero aínda se emprega hoxe en día nalgunhas zonas de Galicia para medi-lo gran. A expresión alude a un cambio de equivalencia nesta medida, e é de supoñer que a vella levaba máis cá nova.

14. *Botarlle a alguén as mantas no hospital.*

Comentario que indica que podes saír mal parado por non ter un comportamento axeitado nunha situación determinada ou por desobedecer ordes. A interpretación que ofrece desta expresión Armando Requeixo no artigo citado na bibliografía paréceme inexacta xa que o mesmo exemplo que el propón pode ser interpretado segundo as claves que acabo de dar. A expresión faría referencia non ó feito de ser entrometido senón ás súas consecuencias.

15. *Caldo de moitos, mal cociñado.*

Representación dunha imaxe doada de entender: algo que se fai entre moitos non pode saír ben. Trátase dunha sentencia que poderíamos considerar tamén pertencente ó refraneiro. Aínda que esta non se recolle no *Refraneiro Galego Básico* de X. Ferro Ruibal, aparecen outras que son equivalentes, como: *Auga de moitos regueiros* (ou *muiños*) *é mala de arrecadar* ou os agrupados baixo o epígrafe «Propiedade colectiva» (pp. 491-492), entre eles *cunca de moitos, ben lambida e mal lavada*. A expresión comentada ten correspondencia exacta en inglés: *Too many cooks spoil the broth* (CODP, 161).

16. *¡Cata, que raio!*

Emprégase soamente como enfatizador do discurso do noso interlocutor, para insistir no punto que se acaba de tratar. Funciona de xeito semellante a outras fórmulas da fraseoloxía galega, como *¡Home, e logo!*, e outras construcións deste tipo.

17. *Chover coma quen a tira cun caldeiro.*

Tamén: *cae auga coma quen a tira cun caldeiro*. Quere dicir que chove moito. É o mesmo que *chover ós caldeiros, ás cuncas...*

18. *¡Chufa, carracha, que aí vén o inverno!*

A palabra *chufar* emprégase aquí na súa acepción de “presumir de ser ou ter máis do que en realidade se é ou ten” (DXL, 289). Úsase cando alguén está chufando, co significado de que algún día chegarán tempos peores para esa persoa. A carracha, termo despectivo, identifícase nesta frase coa carricanta da fábula de La Fontaine.

19. *Comerlle as papas na cabeza a alguén.*

Ten o valor de superar na estatura a unha persoa con que se establece unha comparación. Por exemplo: *¡Moito medrou, cómelle as papas na cabeza a seu pai!* Aínda que non aparece nos dicionarios o seu uso debe ser relativamente común.

20. *Corre-la jota.*

Utilízase como sinónimo de *andar de farra, de carallada, de esmorga, etc...*

A palabra “jota” é un préstamo do español que está plenamente introducido no galego, pois designa un tipo de baile moi común aquí. Nesta expresión dáse unha relación de metonimia (a parte polo todo), mediante a que se identifica un baile concreto coa festa ou diversión en xeral.

21. *Corta o que ve e deixa o que encontra.*

Aplicase a calquera obxecto cortante cando non corta ben, e anteponse o grupo nominal correspondente. Por exemplo: *esta navalla corta o que ve e deixa o que encontra*. Nesta frase recórrase a unha personificación que se mantén noutros contextos semellantes. Así, dise que un coitelo está *cego* cando xa non corta e hai que afialo.

22. *Darlle a chambra a alguén.*

Emprégase esta locución co verbo *dar* como impersoal, e aplicase cando alguén se move de xeito convulsivo, como pode ser cun calafrío. Chambra é neste contexto unha variante da palabra *cambrá*, que é unha “*contracción espasmódica e dolorosa dun músculo*” (DXL, 162). Identifícase, deste xeito, o movemento da persoa coa reacción que se pode ter cando che dá unha *cambrá*.

23. *Debaixo dese capelo ten outro máis negro.*

Aplicase ás persoas hipócritas, que se comportan diante dos demais como realmente non son. Debaixo dese bo comportamento hai outro peor, identificado por medio da palabra *negro*. A cor moura refírese en moitas ocasións ó mal, ó pecado... e a palabra *capa*, de que deriva *capelo*, adoita empregarse para facer referencia á hipocrisía.

24. *Dese pao teño eu unha gaita tamén.*

Expresa a coincidencia de dous elementos na vida de dúas persoas diferentes. Normalmente refírese á actitude (en xeral, negativa) de persoas relacionadas cos falantes. Pode interpretarse como «xa sei de que me falas porque me pasa o mesmo».

25. *Diola mande, que vén no seu tempo.*

Aparece sempre despois dunha afirmación como: «chove». A forma *Diola mande* corresponde a *Deus a mande*. O pronome refírese sempre a un substantivo feminino non expreso (*chuvia*, neste caso). É unha maneira de quitarlle importancia ó feito de que está chovendo e indica resignación. Tamén se pode empregar de xeito irónico en situacións en que non se esperaría que chovese.

26. *Dun tiro, matas dous pombos.*

Variante da coñecida *matar dous paxaros* (ou *dous pombos*) *dun tiro*. Aínda que non aparece en ningún dos dicionarios consultados, é posible que tamén se empregue este dito na zona da Fonsagrada, segundo información de que dispomos. Existen outras variantes que inclúen outros nomes de animais, como *matar dous coellos dunha caxatada* (DXCG, 528).

27. *En fin, patacas á terra, nabos ó caldeiro.*

Expresión que se emprega para rematar unha discusión deixando as cousas como están ou para deixar un asunto en punto morto. Pódese empregar como sinónimo de *morra o conto*. Sempre vai introducida por *en fin*.

28. *Encima de mel, filloas.*

Refírese a algo que sae ó revés continuamente. Ten a mesma idea de fondo que *acábate pobre e vende a camisa* (número 2). A mesma expresión coa ordenación inversa sería equivalente da castelá *miel sobre hojuelas*. Neste caso, a orde dos elementos (*mel* debaixo e *filloas* por riba) é a que aporta o matiz negativo. Non se refire en ningún caso a situacións positivas.

29. *Estar cocho coma os mendos dun caldeiro vello.*

Cando algo ten moita sucidade compárase esta coa que podería ter un caldeiro pola parte de abaixo, que é a que está en contacto co lume e que por esta razón está negra. En moitos casos, a palabra *cocho* supónse aínda que non vaia expresada.

30. *Estar como o rei nunha cesta... e a cesta polo río abaixo.*

Na primeira parte un interlocutor quere expresar, mediante esta frase, que ten moitas comodidades. Na segunda parte, o outro interlocutor relativiza a aseveración co engadido. É un claro exemplo de retranca.

31. *Estar grelado.*

O adxectivo “grelado” na súa forma feminina aplícase, segundo Franco Grande, a unha “gallina próxima a aovar” (DGC, 550). Se trasladamos esta realidade ó campo das persoas, obtemos unha expresión co significado de *ter excitación sexual*, que tamén recollen expresións como *estar quente* (DXL, 757), ou *andar saído* (DXL, p. 815), e que teñen orixe todas elas no eido dos animais. Esta frase tamén admite o verbo “andar”.

32, 33. *Estar máis canso que o demo de fozar terra.*
Estar máis canso que o demo de roxar.

Estas dúas variantes da mesma expresión utilízanse co significado de estar farto de facer unha cousa ou de aturar a alguén. Pódese intercalar un complemento preposicional despois do adxectivo. Por exemplo: “Estou máis cansa *de fregar* que o demo de fozar terra”.

34. *Facer algo ó son do zorro.*

Significa que se fan as cousas por medio de enganos con mala idea. É salientable o uso da palabra *zorro*. Esta forma, que substituíu en castelán ás etimolóxicas (*golpeja*, *vulpeja*) e máis tarde á forma *raposa* por seren denominacións de carácter tabú, non debeu de arraigar no galego. Hoxe, o VOLG non admite esta forma como substantivo pero si como adxectivo equivalente a *renarte*, *astuto*, etc. Tamén se destaca o uso da locución *ó son de* co sentido de “seguindo unhas pautas determinadas”, e que ten a súa orixe no eido da música.

35. *Fala Tomasa do que lle pasa.*

Utilízase cando unha persoa critica ou fala dunha situación poñéndoa en terceira persoa e distanciándose do asunto, e outro interlocutor considera que o que di pode aplicarse ó que fala. O uso do

verbo *pasa* esixe a selección dun nome que rime con el e que neste caso é *Tomasa*.

36. *Fillos da vella criados a mau.*

Referencia en ton despectivo a aquelas persoas que teñen moito meco.

37. *Gana-lo que ganou a loia.*

Quere dicir que non se gana nada en absoluto. O termo *loia* non parece axustarse ó significado que se lle dá actualmente de «rumor que se divulga en secreto» (DXL, 551), senón que podería estar emparentado co adxectivo portugués *lóio*, que significa «ignorante, babasque; leigo em qualquer assunto» (GDLP, II, 250).

38. *Gracias a Dios que hoxe cocemos /catorce pas e quince debemos.*

Utilízase cando unha cousa non sae todo o ben que se esperaba e deste xeito atenuáase o aspecto negativo. Funciona como unha especie de autoconsolación. Outra variante da mesma, que aparece rexistrada no Eladio Rodríguez é «*gracias a Deus que hoxe cocemos sete petadas e nove debemos*». A barra indica a pausa rítmica que divide a expresións en dous “versos de gaita galega”, de catro acentos.

39. *¡Ha de haber festa en Cas Cachorro!*

Indica que unha situación vai acabar mal. A expresión *en Cas X* emprégase con forma curta de *en casa de* e ten un uso moi estendido.

40. *Hai que limpar cando fai vento.*

Significa que hai que aproveita-las oportunidades que se presentan. Ten unha clara correspondencia en inglés, onde tamén se emprega unha expresión que se refire á meteoroloxía: *Make hay while the sun shines* (CODP, 258)

41. *Ir á revengueita.*

Expresión que denota a competitividade ou retesía entre dúas persoas que realizan unha mesma actividade. Non figura en ningún

diccionario dos consultados, excepto no de Franco Grande (DGC, 751).

42. *Irse como o barro á parede.*

Emprégase cando unha persoa está mareada e non se ten dereita ou cae con moita facilidade. Non parece requirir un tempo verbal concreto, pero rexeita o imperativo.

43. *Non estar a ferraña pra gaitas.*

É sinónima de *non estar para bromas*. Unha variante que aparece no diccionario Xerais é *non estar o alcacén para gaitas* (DXL, 447). *Ferraña* e *alcacén* son dous termos diferentes que designan a mesma realidade.

44. *Non llas cocer o corpo a alguén.*

Polo número de variantes que se poden atopar, parece que é unha expresión de uso moi estendido. En xeral, todas se centran nos termos “cocer” e “corpo”, aínda que aparecen outros elementos distintos. O significado que dá Eladio Rodríguez para unha das variantes, define perfectamente o seu contido: «*non lle coce o pan o corpo*, dícese del que no puede tener en secreto las cosas reservadas que sabe, y busca sempre un pretexto para divulgarlas» (DEGC I, 565).

Atopamos tamén as variantes *non lle coce o xenio*, co significado de “ten pouca paciencia” e *non me coce o corpo quedar así* para «non podo soportalo sen facer algo» (DXL, 216).

45. *Non ocorréselle algo nin ó que asou a manteiga.*

Utilízase para expresar que se fixo algo que non ten xeito ningún, entendendo que asa-la manteiga é algo disparatado. Esta expresión tamén esta viva na fala de León como: «*eso... ni al que asó la manteca*».

46. *Non ser palla nin herba seca.*

É equivalente de *non ser moco de pavo* (DXCG, 479). En moitas ocasións introdúcese un pronome de solidariedade para enfatizar.

47. *Non valer as orellas dun can cheas de auga.*

Emprégase para expresar que algo non ten valor ningún. Ten o mesmo significado cás máis estendidas *non valer un can*, *non valer un peso*.

48. *Nunca dunha ovella negra saíu un carneiro branco.*

Mediante esta expresión quérese salientar que o resultado das accións dun determinado tipo de persoa ten que ser negativo, e que este feito non lle causa estrañeza ningunha ó falante. Unha vez máis a cor negra está connotada negativamente, ó contrario da branca, que se refire a un comportamento ou resultado positivo.

49. *Ovella melén, o demo a tosquíe.*

Indica que non se debe fiar un daquela persoa que parece máis mansa e boa porque as aparencias enganán. Pode estar en consonancia con *debaixo dese capelo ten outro máis negro* (número 23). A forma *melén*, de orixe incerta, non aparece rexistrada en ningún dicionario. Aínda que nun primeiro momento se poida pensar nun cruce entre *mel*, *menga* e *belén*, tamén podemos considerar que esta forma está emparentada coa forma do castelán *melena* (DCECH, IV, 20-24). A imposibilidade de descontextualizala fai pensar que se trata dunha palabra patrimonial que só se conserva neste caso concreto. Eladio Rodríguez recolle unha variante da mesma frase: *ovella menga o demo a trasquía* (DEGC, III, 62). Tanto *menga* como *melén* significan aí "mansa".

50. *¡Paciencia, ratos, que ardeu o muiño!*

Funciona como unha consolación ante un contratempo. Argumenta o consello que dá con algo que aparentemente o contradí. Este recurso tamén está presente noutras formas fraseolóxicas galegas. Por exemplo: *ti tranquilo, que o tranquilo morreu cagando*. Esta forma debe estar presente tamén noutras zonas de Galicia.

51. *Pedirllas o corpo a alguén.*

Se a alguén *llas pide o corpo*, esa persoa non para ata que consegue armar unha disputa, ou anoxar a alguén. Poderíamos

consideralo equivalente a *buscalas, andalas a buscar, provocar...* (DXGC, 546).

52. *Pensar na morte da ovella.*

Utilízase para indicar que alguén non está atento ó que ocorre senón que está abstraído, pensando nas súas cousas. Podemos consideralo equivalente doutras formas como *andar na verza, nas patacas, etc.* Unha variante desta, empregada na parte oriental de Ourense, é *pensar na morte da becerra.*

53. *Perdón / polo gato ladrón.*

É simplemente un engadido a *perdón* que lle quita importancia a un feito polo que hai que pedir desculpas. Debe ser moi común en toda Galicia e ten tamén como variante *perdón polo gato lambón.*

54. *Pinga-la peta.*

Ten o sentido de chorar por un capricho. Este significado pode apreciarse con máis claridade se coñecemos o significado que Eladio Rodríguez atribúe á palabra “*peta*”, na súa segunda acepción: “capricho, voluntad, gana de hacer o no hacer una cosa” (DEGC III, 144). Outras variantes co mesmo significado son: *pingar a mona* (DEGC III, 152), e *pingar o moco* (DXL, 162).

Un elemento curioso desta expresión é que se pode converter en substantivo, de xeito que unha persoa que chora por un capricho é un *pinganapeta.*

55. *Pra quen é o burro ben vale a albarda.*

Emprégase cando se quere dicir que aínda que algo non é moi bo é abondo para a persoa a quen está destinado. Ten sentido despectivo. A combinación das palabras *burro e albarda* é moi común na fraseoloxía galega, e poderíamos citar moitos exemplos: *Non poder dar no burro e dar na albarda; asegin sexa o burro ten que se-la albarda...* (Eladio DEGC, I, 406). O segundo destes exemplos coincide no significado coa forma comentada.

56. *Quedar dunha peza, fóra os zapatos.*

Esta segunda parte dunha forma tan coñecida é un engadido a xeito de comentario humorístico. Pode parodiar outra forma moi habitual no galego, que é *fóra a alma*, e que se emprega cando se establece unha comparación entre unha persoa e un animal.

57 e 58. *Saber coma as noces.*
Saber que consola.

Estas dúas expresións poden empregarse indistintamente para indicar que algo que se come é moi saboroso. Podemos atopar na fraseoloxía moitas formas que se refiren á mesma situación. Algúns exemplos son: *saber que almea* (DXCG, 347); *saber que gorenta, saber que non sei* (DEGC III, 303).

O verbo *consolar*, aínda que non se recolle nos repertorios lexicográficos con esta acepción, ten un uso moi estendido tanto na Terra Chá coma na Mariña Lucense para indicar que algo sabe ou presta.

59. *Ser de rapar e peinar.*

Aplicase, sobre todo, a mulleres botadas para adiante ou bravas, que teñen moito xenio. É equivalente da forma do castelán *ser de armas tomar*. *Peinar* é castelanismo por *peitear*.

60. *Ser listo coma unha ave que lle chaman o sapo.*

Pódese considerar esta frase como un magnífico exemplo de ironía. O seu uso ten, ademais, unha dobre vertente. Por unha banda, o falante pódese estar referindo ó seu interlocutor, no que normalmente se produce unha reacción de perplexidade ante o dito, que axuda ó falante a reforza-la súa opinión sobre a intelixencia do outro. Pola outra banda, o falante pode referirse a unha terceira persoa. Neste caso, a frase apróvéitase tamén para poñer en dúbida a capacidade intelectual do oínte.

61. *Ser mellor ir ás sardiñas a Betanzos e volver andando.*

Trátase dunha comparación que ten un segundo termo explícito na situación en que se inscribe. Polo xeral, o desenvolvemento dunha actividade que supón un grande esforzo ou que ten un nivel de dificultade moi alto.

Exemplo: *Comprei este estante, levo todo o día intentando armala e agora non me cadran as pezas. ¡Aínda me era mellor ir ás sardiñas a Betanzos e volver andando!*

62. *Ser pillo coma as cobras.*

Comparación que se emprega para definir a alguén que é moi pillo.

63. *Ser unha presa de aire.*

Dise que é unha presa de aire aquela persoa que non ten decisión, sobre a que se pode exercer unha influencia con facilidade. Neste sentido, esta expresión é semellante á máis recorrida *miñaxoia*, e ten certo matiz afectuoso, que se pode resaltar poñendo a palabra *presa* en diminutivo. Sen embargo, tamén se pode dici-lo mesmo dunha persoa que non ten palabra, e, nese caso, a frase está empregada con sentido negativo.

64. *Ser vello coma os camiños.*

Establécese unha comparación para definir algo ou alguén que é moi vello.

65. *Tanto ten azoutar como dar no cu.*

Variante da máis coñecida *azoutar e dar no cu*, *todo é un*. Non supón ningunha diferenza de matiz.

66. *Tembla-la miñoa.*

Ten o significado de pasar frío, tremer co frío. Aínda que a orixe desta frase é incerta, podería estar relacionada coa locución *á miñoa* aparece noutras expresións para indicar que se carece do máis necesario. Por exemplo: *casar á miñoa*, *andar á miñoa*, *vivir á miñoa* (DEGC, II, 630). *Temblar* é castelanismo por *tremar*, *tremar*.

67. *Tódalas comenencias non collen nun saco.*

Mediante esta frase, empregada con moita frecuencia, dáse a entender que non se pode ter todo o que se quere.

68. *¡Vai nas lebres!*

Emprégase como resposta a unha pregunta acerca de algo que hai moito tempo que pasou. Podería facer referencia ó atrás que quedou o tempo en que as lebres eran abundantes. No concello de Castrelo do Val, na parte oriental de Ourense, emprégase nas mesmas ocasións a expresión *¡vai en Arzádigos!*, tendo este topónimo connotacións de lugar remoto ou afastado.

69. *Vense as cabras na chousa da olga.*

Dise cando algo é moi fino. Pode considerarse sinónimo de *ser fino coma o papel de fumar*. Aínda que o substantivo "olga" podería ser un indicativo de persoa, neste caso parece máis probable que se refira a unha chousa destinada ó cultivo, de xeito que "olga" responde á súa acepción de "anaco de terra sementada" (DXL, 650)

70. *Verlle a filosa a alguén.*

A palabra *filosa* non aparece rexistrada en ningún dos dicionarios consultados. Hai que entendela como equivalente a *pinta, traza*. Polo tanto, a definición que dá Armando Requeixo no artigo citado só é aproximada, non exacta. O mesmo exemplo que el dá non reflicte a explicación que propón. "*Desconfiar de antemán*" é só unha das interpretacións posibles, xa que o termo *filosa* pode aparecer noutros contextos. Por exemplo: *Ese home pouca filosa ten*.

71. *Xa te entendo Roxa... queres mexar e non podés.*

Polo xeral, só se utiliza a primeira parte desta expresión, para indicar que se coñecen as intencións do interlocutor aínda que este non as estea facendo explícitas. O máis habitual é que o interlocutor intente conseguir algo do falante sen pedirlo directamente.

Bibliografía

- Álvarez Valdés, J.: *As costumbres foron deste xeito (2ª parte)* (ACDX). Navia, 1996.
- Ares Vázquez, Mª Carme et alii: *Diccionario Xerais da Lingua* (DXL). Vigo, Ed. Xerais, 1993.
- : *Diccionario Xerais Castelán-Galego de Usos, Frases e Sinónimos* (DXCG). Vigo, Ed. Xerais, 1990.
- Corominas, J.: *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico* (DCECH). Madrid, Gredos.
- Ferro Ruibal, Xesús: *Refraneiro Galego Básico*. Vigo, Galaxia, 1987.
- Figueirido, Cándido de: *Grande Dicionário da Língua Portuguesa* (GDLP). Lisboa, Bertrand Editora, 1991.
- Franco Grande, X. L.: *Diccionario Galego-Castelán* (DGC). Vigo, Galaxia, 1978.
- López Taboada, C. e Soto Arias, M.: *Así falan os galegos. Fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica* (AFG). A Coruña, Galinova, 1995.
- Nogueira Santos, António: *Novos Dicionários de expressões idiomáticas* (NDEI). Lisboa, Ed. João Sá da Costa, 1988.
- Requeixo, Armando: «Sobre fraseoloxía galega: algunhas mostras da área mindoniense» en *Cadernos de Lingua*, nº 9, pp. 89-110.
- Rodríguez González, Eladio: *Diccionario Enciclopédico Gallego-Castellano* (DEGC). Vigo, Galaxia, 1962.
- Simpson, John: *The Concise Oxford Dictionary of Proverbs* (CODP). Oxford, Oxford University Press, 1982.